Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2021. gada 18. martā *

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Direktīva 90/314/EEK – 5. panta 2. punkta trešais ievilkums – Kompleksi ceļojumi, kompleksas brīvdienas un kompleksas ekskursijas – Starp ceļojumu organizētāju un patērētāju noslēgts līgums par kompleksu ceļojumu – Ceļojumu organizatora atbildība par to, lai citi pakalpojumu sniedzēji pienācīgi izpildītu no līguma izrietošās saistības – Zaudējumi, kas radušies pakalpojumu sniedzēja darbinieka rīcības rezultātā – Atbrīvojums no atbildības – Notikums, ko ceļojumu organizators vai pakalpojumu sniedzējs nevarēja paredzēt vai novērst – Jēdziens "pakalpojumu sniegšana"

Lietā C-578/19

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Supreme Court of the United Kingdom* (Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa) iesniedza ar 2019. gada 24. jūlija lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2019. gada 30. jūlijā, tiesvedībā

X

pret

Kuoni Travel Ltd,

piedaloties

ABTA Ltd,

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja A. Prehala [*A. Prechal*] (referente), tiesneši N. Vāls [*N. Wahl*], F. Biltšens [*F. Biltgen*], L. S. Rosi [*L. S. Rossi*] un J. Pasers [*J. Passer*],

ģenerāladvokāts: M. Špunars [*M. Szpunar*]

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

– X vārdā – *R. Weir* un *K. Deal*, *QC*, kā arī *P. Banks*, *solicitor*,

– *Kuoni Travel Ltd* vārdā – *W. Audland*, *QC*, *N. Ross* un *A. Burin*, *barristers*, kā arī *G. Tweddle*, *solicitor*,

* Tiesvedības valoda – angļu.

– *ABTA Ltd* vārdā – *H. Stevens*, *QC*, *J. Hawkins*, *barrister*, un *T. Smith*, *solicitor*,

– Eiropas Komisijas vārdā – *A. Lewis* un *C. Valero*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2020. gada 10. novembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 90/314/EEK (1990. gada 13. jūnijs) par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām (OV 1990, L 158, 59. lpp.) 5. panta 2. punkta trešo ievilkumu.

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp X, Apvienotajā Karalistē dzīvojošu patērētāju, un *Kuoni Travel Ltd* (turpmāk tekstā – "*Kuoni*"), Apvienotajā Karalistē reģistrētu ceļojumu organizatoru, par prasību atlīdzināt zaudējumus, kas radušies, nepienācīgi izpildot starp X un *Kuoni* noslēgto kompleksā ceļojuma līgumu (turpmāk tekstā – "attiecīgais līgums").

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 90/314 pirmajā līdz trešajā un desmitajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā viens no [Eiropas Savienības] galvenajiem mērķiem ir izveidot iekšējo tirgu, kur tūrisma nozare ir būtiska tā daļa;

tā kā dalībvalstu tiesību aktos attiecībā uz kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām [..] ir daudz atšķirību un šajā nozarē attiecīgo valstu prakse ievērojami atšķiras, un tas veido šķēršļus pakalpojumu sniegšanas brīvībai attiecībā uz kompleksajiem pakalpojumiem un rada konkurences traucējumus tādu tūrisma uzņēmumu starpā, kas reģistrēti atšķirīgās dalībvalstīs;

tā kā kopīgu noteikumu pieņemšana par kompleksiem pakalpojumiem dos ieguldījumu šo šķēršļu novēršanā un līdz ar to kopēja pakalpojumu tirgus izveidē, ļaujot tūrisma uzņēmumiem, kuri reģistrēti vienā dalībvalstī, piedāvāt savus pakalpojumus citās dalībvalstīs, savukārt [Savienības] patērētājiem gūt labumu no līdzvērtīgiem nosacījumiem, pērkot kompleksu pakalpojumu jebkurā dalībvalstī;

[..]

tā kā patērētājam būtu jāgūst labums no šīs direktīvas ieviestās aizsardzības neatkarīgi no tā, vai viņš ir tiešā līgumslēdzēja puse, tiesību pārņēmējs vai grupas dalībnieks, kuras interesēs cita persona noslēgusi līgumu par kompleksu pakalpojumu".

4 Šīs direktīvas 1. pantā ir paredzēts:

"Šīs direktīvas nolūks ir tuvināt dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus attiecībā uz kompleksiem pakalpojumiem, ko pārdod vai piedāvā tirdzniecībā [Savienības] teritorijā."

5 Minētās direktīvas 2. pantā ir noteikts:

Šajā direktīvā piemēro turpmāk minētās definīcijas:

1) "komplekss pakalpojums" nozīmē iepriekš sagatavotu vismaz divu še turpmāk uzskaitītu pakalpojumu apvienojumu, kas pārdots vai piedāvāts tirdzniecībā par kopīgu cenu un attiecas uz laika posmu, kas garāks par divdesmit četrām stundām, vai kurš ietver izmitināšanu:
   a) transports,
   b) izmitināšana,
   c) citi tūrisma pakalpojumi, kas nav palīgpakalpojumi attiecībā uz transportu vai izmitināšanu un aizņem proporcionāli ievērojamu daļu kompleksajā pakalpojumā.

   Atsevišķu rēķinu izrakstīšana dažādām viena un tā paša kompleksā pakalpojuma daļām neatbrīvo organizatoru vai pārstāvi [mazumtirgotāju] no šīs direktīvas uzliktajām saistībām;

2) "organizators" nozīmē personu, kas organizē kompleksus pakalpojumus un pārdod tos vai piedāvā tirdzniecībā tiešā veidā vai caur pārstāvi [mazumtirgotāju], un šādai darbībai nav gadījuma raksturs;

3) "pārstāvis" [mazumtirgotājs] nozīmē personu, kas pārdod vai piedāvā tirdzniecībā organizatora sastādītus kompleksus pakalpojumus;

4) "patērētājs" nozīmē personu, kas saņem vai piekrīt saņemt kompleksu pakalpojumu [..], vai personu, kuras vārdā galvenais līgumslēdzējs piekrīt pirkt kompleksu pakalpojumu [..], vai personu, kurai galvenais līgumslēdzējs vai kāds no pārējiem saņēmējiem nodod tālāk komplekso pakalpojumu [..];

5) "līgums" nozīmē vienošanos, kas saista patērētāju ar organizatoru un/vai pārstāvi [mazumtirgotāju]."

6 Direktīvas 90/314 4. panta 6. punkta otrajā daļā ir paredzēts:

"[Ja patērētājs atsakās no līguma saskaņā ar 5. punktu vai jebkādu iemeslu dēļ, kas nav patērētāja vaina, organizators atceļ komplekso pakalpojumu pirms līgtā izbraukšanas datuma], patērētājam ir tiesības, ja vajadzīgs, saņemt kompensāciju vai nu no organizatora vai pārstāvja [mazumtirgotāja], kā pieprasa konkrētās dalībvalsts tiesību akti, par līguma neizpildi, izņemot gadījumus, kad

[..]

ii) atcelšana, izņemot rezervēšanas iespēju pārsniegumu, ir saistīta ar *force majeure* gadījumu, proti, neparastiem un neparedzamiem apstākļiem, kas nav tās līgumslēdzējas puses varā, kas uz tiem atsaucas, un no kuru sekām nebūtu iespējams izvairīties, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību."

7 Šīs direktīvas 5. panta 1.–3. punktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka organizatora un/vai pārstāvja [mazumtirgotāja] līgumslēdzēja puse ir atbildīga pret patērētāju par saistību, kuras izriet no līguma, pienācīgu izpildi neatkarīgi no tā, vai šīs saistības ir jāpilda šim organizatoram un/vai pārstāvim [mazumtirgotājam] vai citiem pakalpojumu sniedzējiem, neierobežojot organizatora un/vai pārstāvja [mazumtirgotāja] tiesības vērst savus prasījumus pret pārējiem pakalpojumu sniedzējiem.

2. Attiecībā uz zaudējumiem, kas patērētājam rodas līguma neizpildes vai nepienācīgas izpildes dēļ, dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka organizators un/vai pārstāvis [mazumtirgotājs] ir atbildīgs, ja vien tas nav gadījums, kad līguma neizpildē vai nepienācīgā izpildē nav vainojams nedz viņš, nedz citi pakalpojumu sniedzēji tādēļ, ka

– notikušajā līguma neizpildē vainojams patērētājs,

– šādā neizpildē vainojama tāda trešā persona, kas nav saistīta ar nolīgto pakalpojumu noteikumiem, un šāda neizpilde ir neparedzama vai nenovēršama,

– šādas neizpildes pamatā ir *force majeure*, kā tas definēts 4. panta 6. punkta otrās daļas ii) punktā, vai notikums, ko organizators un/vai pārstāvis [mazumtirgotājs] vai pakalpojumu sniedzējs nevarēja paredzēt vai novērst, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību.

[..]

3. Neskarot 2. punkta ceturto daļu, ar līguma atrunu nevar izdarīt izņēmumu 1. un 2. punkta noteikumos.

[..]"

Apvienotās Karalistes tiesības

1992. gada noteikumi

8 Ar 1992. gada 22. decembra *Package Travel, Package Holidays and Package Tours Regulations 1992* (1992. gada Noteikumi par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām; turpmāk tekstā – "1992. gada noteikumi") Apvienotajā Karalistē ir transponēta Direktīva 90/314.

9 1992. gada noteikumu 15. panta 1., 2. un 5. punktā ir paredzēts:

"1. Otra līgumslēdzēja puse ir atbildīga pret patērētāju par līguma saistību pienācīgu izpildi neatkarīgi no tā, vai šīs saistības ir jāpilda šai otrai līgumslēdzējai pusei vai citiem pakalpojumu sniedzējiem, tomēr minētais neietekmē otrai līgumslēdzējai pusei pienākošos tiesību aizsardzības līdzekļus vai tiesības vērst prasījumus pret citiem pakalpojumu sniedzējiem.

2. Otra līgumslēdzēja puse ir atbildīga pret patērētāju par visiem zaudējumiem, kas patērētājam rodas līguma neizpildes vai nepienācīgas izpildes dēļ, izņemot, ja līguma neizpildē vai nepienācīgā izpildē otra līgumslēdzēja puse vai citi pakalpojumu sniedzēji nav vainojami tā iemesla dēļ, ka:

a) notikušajā līguma neizpildē ir vainojams patērētājs;

b) neizpildē ir vainojama trešā persona, kas nav saistīta ar nolīgto pakalpojumu nodrošināšanu, un šāda neizpilde ir neparedzama vai nenovēršama; vai

c) šāda neizpilde ir radusies
   i) neparastu un neprognozējamu apstākļu dēļ, kurus puse, kas atsaucas uz šādiem apstākļiem, nevar kontrolēt un kuru iestāšanās sekas nav bijis iespējams novērst, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību, vai
   ii) tāda notikuma dēļ, kuru otra līgumslēdzēja puse vai pakalpojumu sniedzējs nevarēja paredzēt vai novērst, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību.

[..]

5. Neskarot 3. un 4. punktu, ar līguma atrunu nevar izslēgt atbildību, kas paredzēta saskaņā ar 1. un 2. punkta noteikumiem."

1982. gada likums

10 Saskaņā ar 1982. gada 13. jūlija *Supply of Goods and Services Act 1982* (1982. gada Likums par preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu) 13. pantu, redakcijā, kas ir piemērojama faktiem pamatlietā, *Kuoni* līgumā paredzētie pakalpojumi bija jāsniedz, ievērojot saprātīgi sagaidāmu rūpību un profesionalitāti.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

11 X un viņas vīrs noslēdza attiecīgo līgumu ar *Kuoni*, saskaņā ar kuru šī sabiedrība apņēmās nodrošināt kompleksu ceļojumu uz Šrilanku, tostarp lidojumus turp un atpakaļ no Apvienotās Karalistes, kā arī 15 naktis ilgu izmitināšanu "visas izmaksas iekļautas" viesnīcā laikā no 2010. gada 8. līdz 23. jūlijam.

12 Šī nolīguma 2.2. punktā ir noteikts:

"Jūsu līgums ir noslēgts ar [*Kuoni*]. Mēs apņemamies nodrošināt jums dažādus pakalpojumus, kas ir daļa no brīvdienu ceļojuma, kuru jūs esat pie mums rezervējuši."

13 Minētā līguma 5.10. punkta b) apakšpunktā ir paredzēts, pirmkārt, ka *Kuoni* uzņemas atbildību gadījumā, "ja [šīs] sabiedrības vai [tās] aģentu, vai [tās] pakalpojumu sniedzēju vainas dēļ kāda daļa no brīvdienu organizēšanas pakalpojumiem, kurus [līgumslēdzējs] ir rezervējis, atrodoties Apvienotajā Karalistē, neatbilst brošūrā norādītajam aprakstam vai ir neatbilstoša standarta vai ja [līgumslēdzējs] vai kāds no [viņa] ceļabiedriem zaudē dzīvību vai tam tiek nodarīti miesas bojājumi kāda pasākuma rezultātā, kas ietilpst šajā brīvdienu organizēšanas pakalpojumā". Otrkārt, *Kuoni* neuzņemas "atbildību, ja un ciktāl neatbilstība saņemtajos brīvdienu organizēšanas pakalpojumos vai dzīvības zaudējums, vai miesas bojājums nav radušies [tās], [tās] aģentu vai [tās] pakalpojumu sniedzēju vainas dēļ, bet [līgumslēdzēja] vainas dēļ [..] vai ja tie radušies neparedzētu apstākļu dēļ, kuru iestāšanos [šī sabiedrība], [tās] aģenti vai pakalpojumu sniedzēji, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību, nevarēja paredzēt vai novērst".

14 2010. gada 17. jūlijā X, dodoties uz reģistratūru, satika N, šīs viesnīcas elektriķi, kurš bija darbā un bija ģērbies minētās viesnīcas apkalpojošā personāla formastērpā. Tad N, piedāvājis X parādīt īsāko ceļu uz viesnīcas reģistratūru, ievilināja viņu inženiertehniskajā telpā, kur viņš uzbruka viņai un viņu izvaroja.

15 Pamatlietā X prasīja zaudējumu atlīdzību no *Kuoni* par izvarošanas un uzbrukuma faktu, pamatojot ar to, ka zaudējumi radušies, nepienācīgi izpildot attiecīgo līgumu, kā arī ar 1992. gada noteikumu pārkāpumu. *Kuoni* apstrīdēja to, ka ar N īstenoto uzbrukumu un izvarošanu būtu pārkāpta kāda no *Kuoni* saistībām pret X, kuras *Kuoni* bija jāpilda saskaņā ar līgumu vai 1992. gada noteikumiem. Šādas apstrīdēšanas pamatojumam *Kuoni* atsaucās uz minētā līguma 5.10. punkta b) apakšpunktu un 1992. gada noteikumu 15. panta 2. punkta c) apakšpunkta ii) punktu.

16 *High Court* (Augstā tiesa (Anglija un Velsa), Lielbritānija) noraidīja X prasību par zaudējumu atlīdzību, pamatojot ar to, ka attiecīgā līguma 5.10. punkta b) apakšpunktā minētie "brīvdienu organizēšanas pakalpojumi" neiekļāva apkalpojošo personālu, kas pavadītu viesus līdz viesnīcas reģistratūrai. Turklāt šī tiesa nosprieda, *obiter dictum*, ka katrā ziņā *Kuoni* varēja atsaukties uz 1992. gada noteikumu 15. panta 2. punkta c) apakšpunkta ii) punktā paredzēto pamatu atbrīvošanai no atbildības.

17 Apelācijas tiesvedībā *Court of Appeal (England & Wales)* (Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa), Lielbritānija) arī noraidīja X apelācijas sūdzību. Šī tiesa uzskatīja, ka attiecīgā līguma 5.10. punkta b) apakšpunkts neiekļauj viesnīcas apkalpojošā personāla locekļa, kuru klients kā tādu atpazīst, piedāvātu klienta pavadīšanu līdz viesnīcas reģistratūrai. Tā arī uzskatīja, ka 1992. gada noteikumi nav izstrādāti, lai veicinātu prasību celšanu pret ceļojumu organizatoru par pakalpojumu sniedzēja darbinieku prettiesisku rīcību, ja šī rīcība nav daļa "no amata pienākumiem, kuru izpildei šis darbinieks ir pieņemts darbā", un ka pakalpojumu sniedzējs nav atbildīgs par citu personu rīcību saskaņā ar patērētājiem piemērojamiem valsts tiesību aktiem vai minētajam pakalpojumu sniedzējam piemērojamiem ārvalsts tiesību aktiem. Visbeidzot tā uzskatīja, *obiter dictum*, ka *Kuoni* nav atbildīga ne saskaņā ar minētā līguma 5.10. punkta b) apakšpunkta noteikumiem, ne arī saskaņā ar 1992. gada noteikumu 15. pantu, jo N šo noteikumu izpratnē nav uzskatāms par "pakalpojumu sniedzēju".

18 Paužot atšķirīgu viedokli, viens no *Court of Appeal (England & Wales)* (Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa)) tiesnešiem tomēr pauda šaubas par vērtējumu, ka viesnīcas atbildība saskaņā ar Anglijas tiesībām neiestājoties par izvarošanu, kuru ir izdarījis darbinieks formastērpā, kas sabiedrībai ir prezentēts kā uzticams darbinieks. Viņš minēja, ka šajās tiesībās persona, kura uzņemas līgumsaistības, saglabā atbildību par darījuma izpildi no savas puses arī tādā gadījumā, ja līgumsaistības tiek izpildītas ar citu personu starpniecību. Saistībā ar Direktīvu 90/314 viņš precizēja, ka tās un 1992. gada noteikumu mērķis būtībā ir paredzēt atpūtniekiem, kuru brīvdienas ir tikušas sabojātas, tiesību aizsardzības līdzekļus pret otru līgumslēdzēja pusi. Viņaprāt, sabojāto brīvdienu seku atrisināšana ir jāatstāj ceļojumu organizatora ziņā, kas pats tās risina ar personām, kuras viņš ir nolīdzis uz šo nolīgto personu rēķina, un tie savukārt risina šīs sekas vēl tālāk – ar saviem darbiniekiem vai nolīgtajiem apakšuzņēmējiem. Minētais tiesnesis arī uzsvēra, ka nav nekāda pamata secināt, ka apakšuzņēmēja vai darbinieka gadījumā "pakalpojumu sniedzēja" jēdziens būtu jāierobežo, to attiecinot tikai uz konkrēto viesnīcu. Viņš piebilda, ka nav šaubu par to, ka daži darbinieki ir uzskatāmi par pakalpojumu sniedzējiem.

19 Kasācijas tiesvedībā *Supreme Court of the United Kingdom* (Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa) uzskatīja, ka tai ir jāizskata divi galvenie jautājumi par to, vai, pirmkārt, pret X vērstais uzbrukums un izvarošana ir *Kuoni* ar līgumu uzņemto saistību nepienācīga izpilde un, otrkārt – apstiprinošas atbildes gadījumā –, vai *Kuoni* atbildība saistībā ar N rīcību var tikt izslēgta saskaņā ar līguma 5.10. punkta b) apakšpunktu un attiecīgi 1992. gada noteikumu 15. panta 2. punkta c) apakšpunktu.

20 Lai izlemtu par šo otro jautājumu, *Supreme Court of the United Kingdom* (Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa) uzskatīja, ka ir jāuzdod Tiesai prejudiciālie jautājumi.

21 Šā lūguma nolūkos šī tiesa precizēja, ka būtu pamats pieņemt, ka tas, ka viesnīcas personāla loceklis ir aizvedis X līdz viesnīcas reģistratūrai, ir "brīvdienu organizēšanas pakalpojumos" iekļauts pakalpojums, kurus *Kuoni* saskaņā ar līgumu apņēmās nodrošināt, un ka izvarošana un uzbrukums ir uzskatāmi par nepienācīgu attiecīgā līguma izpildi.

22 Šādos apstākļos *Supreme Court of the United Kingdom* (Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Gadījumā, ja ir notikusi tādu saistību neizpilde vai nepienācīga izpilde, kura izriet no organizatora un mazumtirgotāja ar patērētāju noslēgta līguma par komplekso brīvdienu pakalpojuma sniegšanu, kam ir piemērojama Direktīva [90/314], un neizpilde vai nepienācīga izpilde ir notikusi viesnīcu uzņēmuma, kas saistībā ar šo līgumu ir uzskatāms par pakalpojumu sniedzēju, darbinieka rīcības dēļ:
   a) vai ir piemērojami Direktīvas [90/314] 5. panta 2. punkta trešā ievilkuma otrajā daļā noteiktie pamati atbrīvošanai no atbildības un, ja atbilde ir apstiprinoša,
   b) pēc kādiem kritērijiem valsts tiesai ir jāizvērtē, vai šie aizstāvības pamati ir piemērojami?

2) Gadījumā, ja organizators vai mazumtirgotājs ir noslēdzis ar patērētāju līgumu par komplekso brīvdienu pakalpojuma sniegšanu, kuram ir piemērojama Direktīva [90/314], un viesnīcu uzņēmums sniedz pakalpojumus saistībā ar šo līgumu, vai šī viesnīcu uzņēmuma darbinieks pats ir uzskatāms par "pakalpojumu sniedzēju" Direktīvas [90/314] 5. panta 2. punkta trešajā ievilkumā noteiktā pamata atbrīvošanai no atbildības izpratnē?"

Par lūgumu atkārtoti uzsākt mutvārdu procesu

23 Pēc ģenerāladvokāta secinājumu nolasīšanas *Kuoni* ar dokumentu, kas Tiesas kancelejā iesniegts 2020. gada 3. decembrī, saskaņā ar Tiesas Reglamenta 83. pantu lūdza izdot rīkojumu par tiesvedības mutvārdu daļas atkārtotu sākšanu.

24 *Kuoni* šajā pieteikumā precizē, ka šāda atsākšana ir jānosaka gadījumā, ja Tiesa uzskatītu, ka šī lieta ir jāizskata, pamatojoties uz ģenerāladvokāta secinājumu 78.–84. punktā veikto jēdziena "notikums" interpretāciju.

25 Saskaņā ar Reglamenta 83. pantu Tiesa jebkurā brīdī, uzklausījusi ģenerāladvokātu, var izdot rīkojumu par tiesvedības mutvārdu daļas atkārtotu sākšanu, it īpaši, ja tā uzskata, ka tā nav pietiekami informēta, vai ja kāds lietas dalībnieks pēc šīs daļas pabeigšanas iesniedz ziņas par jaunu faktu, kam var būt izšķiroša ietekme uz Tiesas nolēmumu, vai arī ja lieta ir jāizskata, pamatojoties uz argumentu, kurš nav ticis apspriests.

26 Svarīgi atgādināt, ka saskaņā ar LESD 252. panta otro daļu ģenerāladvokāts, ievērojot pilnīgu objektivitāti un neatkarību, atklātā tiesas sēdē sniedz pamatotus secinājumus lietās, kurās saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas statūtiem ir vajadzīga ģenerāladvokāta piedalīšanās. Tiesai nav saistoši nedz šie secinājumi, nedz pamatojums, ar kādu ģenerāladvokāts tos izdara (spriedums, 2020. gada 3. septembris, Čehijas Republika/Komisija, C-742/18 P, EU:C:2020:628, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

27 Turklāt Eiropas Savienības Tiesas statūtos un Reglamentā lietas dalībniekiem nav paredzēta iespēja iesniegt apsvērumus par ģenerāladvokāta sniegtajiem secinājumiem. Nepiekrišana ģenerāladvokāta secinātajam tādējādi nevar būt iemesls, kas pamato mutvārdu procesa atkārtota uzsākšanu (spriedums, 2020. gada 3. septembris, Čehijas Republika/Komisija, C-742/18 P, EU:C:2020:628, 26. punkts un tajā minētā judikatūra).

28 Šajā gadījumā pamatlietas dalībniekiem un citām Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. pantā minētajām ieinteresētajām personām bija iespēja iesniegt savus apsvērumus par Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešajā ievilkumā ietvertā jēdziena "notikums" piemērojamību.

29 Saistībā ar pirmo uzdoto jautājumu, kurš attiecas uz šīs tiesību normas interpretāciju un tātad uz katra no tās formulējuma interpretāciju, lietas dalībnieki varēja iesniegt Tiesai rakstveida apsvērumus un *Kuoni*, kā arī citi lietas dalībnieki iesniedza šādus apsvērumus. Daži lietas dalībnieki savos rakstveida apsvērumos arī ir konkrēti pauduši savu nostāju par jēdzienu "notikums". Turklāt, atbildot uz septīto rakstveida jautājumu, ko Tiesa uzdeva lietas dalībniekiem, tiem no jauna bija iespēja paust savu viedokli par minētās tiesību normas piemērojamību.

30 Šādos apstākļos Tiesa, uzklausījusi ģenerāladvokātu, uzskata, ka visi elementi, kuriem ir nozīme, lai izvērtētu iesniedzējtiesas uzdotos jautājumus, tajā varēja tikt apspriesti un ka līdz ar to nav jāizdod rīkojums par tiesvedības mutvārdu daļas atkārtotu sākšanu.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

31 Ar šiem diviem jautājumiem, kas ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešais ievilkums, ciktāl tajā ir paredzēts iemesls kompleksa ceļojuma organizatora atbildību nenoteikt par to saistību pienācīgu izpildi, kas izriet no līguma par šādu ceļojumu, kurš noslēgts starp šo organizētāju un patērētāju un kuru reglamentē šī direktīva, ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja šis pakalpojuma sniedzējs nav izpildījis vai nav pienācīgi izpildījis šos pienākumus, kas izriet no minēto līgumu izpildošā pakalpojumu sniedzēja darbinieka rīcības, šis darbinieks minētās tiesību normas piemērošanas nolūkos ir uzskatāms par pakalpojumu sniedzēju un organizators var būt atbrīvots no atbildības, kas izriet no šādas pienākuma neizpildes vai nepienācīgas izpildes atbilstoši minētajai tiesību normai.

32 Attiecībā uz iesniedzējtiesas jautājumu pirmo daļu ir jānorāda, ka saskaņā ar Direktīvas 90/314 1. pantu tās mērķis ir tuvināt dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām, kas pārdotas vai piedāvātas pārdošanai Savienības teritorijā.

33 Kā izriet no Direktīvas 90/314 2. panta, tajā minētie līgumi ir līgumi, kuri noslēgti starp patērētāju, no vienas puses, un organizatoru vai mazumtirgotāju, no otras puses, kuru priekšmets ir komplekss darījums, kas ietver visu pakalpojumu, kurš ilgst vairāk nekā 24 stundas vai iekļauj vienu nakti, apvienojot vismaz divus no trim elementiem, proti, transportu, izmitināšanu un citus tūrisma pakalpojumus, kas nav papildpakalpojumi un ir būtiska kompleksā darījuma sastāvdaļa (turpmāk tekstā – "kompleksa ceļojuma līgumi").

34 Lai veiktu Direktīvas 90/314 1. pantā minēto tuvināšanu, ar šo direktīvu tostarp ir izveidota kompleksu ceļojuma organizatoru līgumiskās atbildības sistēma attiecībā pret patērētājiem, kuri ar tiem ir noslēguši līgumu par šādiem ceļojumiem. It īpaši Direktīvas 90/314 5. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka organizators un/vai mazumtirgotājs, kas ir šāda līgumslēdzēja puse vai puses, ir atbildīgs pret patērētāju par saistību, kas izriet no šī līguma, pienācīgu izpildi neatkarīgi no tā, vai šīs saistības ir jāpilda pašiem vai citiem pakalpojumu sniedzējiem. Turklāt šīs direktīvas 5. panta 3. punktā arī ir precizēts, ka no šīs atbildības nevar atkāpties ar līguma atrunu. Vienīgās pieļaujamās atkāpes ir tās, kas izsmeļoši ir uzskaitītas minētās direktīvas 5. panta 2. punktā.

35 Tādējādi Direktīvas 90/314 5. panta 1. un 3. punktā ir ierobežota kompleksa ceļojuma līgumslēdzēju pušu brīvība noteikt tām piemērojamo līguma atrunu saturu, uzliekot organizatoram atbildību pret patērētāju par šī līguma pienācīgu izpildi. Viena no šīs atbildības īpatnībām ir tāda, ka tā aptver no komplekso ceļojuma līguma izrietošo pienākumu pienācīgu izpildi, ko veic pakalpojumu sniedzēji. Tomēr Direktīvā 90/314 nav definēts jēdziens "pakalpojumu sniedzējs", nedz arī šajā ziņā ir tieša atsauce uz dalībvalstu tiesībām.

36 Šādā gadījumā gan no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasībām, gan no vienlīdzīgas attieksmes principa izriet, ka Savienības tiesību normas formulējums parasti visā Savienībā ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 16. jūlijs, *Novo Banco*, C-253/19, EU:C:2020:585, 17. punkts un tajā minētā judikatūra).

37 Šai sakarā no pastāvīgās judikatūras izriet, ka tādu jēdzienu nozīme un tvērums, kuriem Savienības tiesībās nav sniegta nekāda definīcija, ir jānoskaidro saskaņā ar to ierasto nozīmi ikdienas valodā, ņemot vērā kontekstu, kādā tie tiek lietoti, un ar tiesisko regulējumu, kura daļu tie veido, sasniedzamos mērķus (spriedums, 2005. gada 10. marts, *EasyCar*, C-336/03, EU:C:2005:150, 21. punkts un tajā minētā judikatūra).

38 Atbilstoši ierastajai nozīmei ikdienas valodā Direktīvas 90/314 5. pantā ietvertais jēdziens "pakalpojumu sniedzējs" apzīmē fizisku vai juridisku personu, kas sniedz pakalpojumus pret atlīdzību. Kā to secinājumu 54. punktā ir norādījis ģenerāladvokāts, šāda nozīme ir dažādās šīs tiesību normas valodu versijās.

39 Turklāt minēto nozīmi apstiprina konteksts, kādā iekļaujas attiecīgā tiesību norma. Kā izriet no šī sprieduma 33. punkta, komplekso ceļojumu līgumu priekšmets ir transporta pakalpojumu, izmitināšanas un citu tūrisma pakalpojumu kombinācija. Tomēr pienākumi, kuri izriet no šiem līgumiem pret patērētāju un uz kuriem attiecas Direktīvas 90/314 5. pantā paredzētā līgumiskās atbildības sistēma, var tikt izpildīti ar tādu fizisku vai juridisku personu starpniecību, kas nav organizators un kas sniedz pakalpojumus par šo atlīdzību.

40 Mērķi, kuriem kalpo Direktīva 90/314 un kuri, saskaņā ar tās pirmo līdz trešo apsvērumu, it īpaši ir novērst šķēršļus pakalpojumu sniegšanas brīvībai un novērst konkurences traucējumus, kā arī, atbilstoši šīs direktīvas desmitajam apsvērumam, nodrošināt augstu patērētāju aizsardzības līmeni (spriedums, 2012. gada 16. februāris, *Blödel-Pawlik*, C-134/11, EU:C:2012:98, 24. punkts un tajā minētā judikatūra), apstiprina arī šādu jēdziena "pakalpojumu sniedzējs" interpretāciju, jo tā garantē vienotu organizatora atbildības pret patērētāju piemērojamību.

41 Ņemot to vērā, pakalpojumu sniedzēja darbinieks nevar tikt kvalificēts kā pakalpojumu sniedzējs Direktīvas 90/314 5. panta izpratnē, jo tas nav noslēdzis nekādu līgumu ar kompleksā ceļojuma organizatoru, lai sniegtu pakalpojumus šim organizatoram, bet tikai veic darbu tāda pakalpojumu sniedzēja labā, kurš ir noslēdzis šādu līgumu ar šo organizatoru, un tādējādi šī darbinieka darbības, kad viņš veic šo darbu, vairumā gadījumu ir saistītas ar to saistību izpildi, kuras ir uzņēmies pakalpojumu sniedzējs, pie kura viņš strādā.

42 Turklāt jēdziens "darbinieks" apzīmē personu, kas veic savu darbu pakļautības attiecībās ar savu darba devēju un tātad tā kontrolē. Taču pakalpojumu sniedzējam pēc definīcijas nav nekādas pakļautības saites, kad tas sniedz savus pakalpojumus, un tādējādi darbinieks nevar tikt uzskatīts par pakalpojumu sniedzēju Direktīvas 90/314 5. panta piemērošanas mērķiem.

43 Tomēr tas, ka pakalpojumu sniedzēja darbinieku nevar uzskatīt par pakalpojumu sniedzēju Direktīvas 90/314 5. pantā noteiktās līgumiskās atbildības sistēmas piemērošanas ietvaros, neizslēdz, ka šī darbinieka darbības vai bezdarbība šīs sistēmas vajadzībām var tikt pielīdzinātas pakalpojumu sniedzēja, kurš to nodarbina, darbībām vai bezdarbībai.

44 Lai izvērtētu, vai šāda pielīdzināšana var notikt, pirmkārt, ir jānorāda, ka Direktīvas 90/314 5. pantā nostiprinātā organizatora atbildība attiecas tikai uz pienākumiem, kas izriet no kompleksa ceļojuma līguma, kurš definēts šajā direktīvā un kuru šis organizators ir noslēdzis ar šo patērētāju. Tādējādi tas neietekmē šī līguma pušu vai trešo personu atbildību, kas izriet no citiem pienākumiem vai citiem atbildības režīmiem, tādiem kā krimināltatbildība.

45 Tomēr, ņemot vērā Direktīvas 90/314 mērķi, kas atgādināts šī sprieduma 40. punktā un kas tostarp ir nodrošināt augstu patērētāju aizsardzības līmeni, pienākumus, kas izriet no kompleksa ceļojuma līguma, kura nepienācīga izpilde vai neizpilde ir pamats organizatora atbildībai, nevar interpretēt šauri. Minētie pienākumi ietver visus pienākumus, kas ir saistīti ar transporta, izmitināšanas un tūrisma pakalpojumiem, kuri izriet no kompleksā ceļojuma līguma mērķa neatkarīgi no tā, vai šīs saistības ir jāuzņemas pašam organizētājam vai pakalpojumu sniedzējiem.

46 Šajā ziņā Direktīvas 90/314 5. panta 1. punktā paredzētā organizatora atbildība nozīmē – kā to ir norādījis arī ģenerāladvokāts secinājumu 40. punktā –, ka pastāv saikne starp darbību vai bezdarbību, kas minētajam patērētājam ir radījusi zaudējumus, un organizatora pienākumiem, kas izriet no kompleksā ceļojuma līguma.

47 Otrkārt, ir jāatgādina, ka saistības, kas izriet no Direktīvā 90/314 minētā kompleksā ceļojuma līguma un kas ir precizētas šī sprieduma 45. punktā, var izpildīt pakalpojumu sniedzēji, kuri paši var rīkoties ar savu kontrolēto darbinieku starpniecību. Līdz ar to tas, ka šie darbinieki veic vai neveic noteiktas darbības, var būt vai nu no kompleksā ceļojuma līguma izrietošo pienākumu neizpilde, vai nepienācīga izpilde.

48 Līdz ar to šī neizpilde vai nepienācīgā izpilde, lai gan tās pamatā ir darbības, ko veikuši pakalpojumu sniedzēja kontrolēti darbinieki, var būt pamats organizatora atbildībai saskaņā ar Direktīvas 90/314 5. panta 1. punktu.

49 Šādu interpretāciju apstiprina Direktīvas 90/314 izvirzītais mērķis aizsargāt patērētājus. Kā to būtībā ir norādījis arī ģenerāladvokāts secinājumu 62. punktā, ja šādas atbildības nav, tiktu nepamatoti nošķirta organizatoru atbildība, no vienas puses, par viņu pakalpojumu sniedzēju veiktajiem nodarījumiem, ja otrie minētie paši izpilda no kompleksā ceļojuma līguma izrietošus pienākumus, un, no otras puses, par nodarījumiem, kuri izriet no tiem pašiem faktiem un kurus pieļāvuši šo pakalpojumu sniedzēju darbinieki, veicot šo pienākumus, kas organizatoram ļautu izvairīties no savas atbildības.

50 Līdz ar to saskaņā ar Direktīvas 90/314 5. panta 1. punktu no kompleksa ceļojuma līguma izrietoša pakalpojumu sniedzēja darbinieka pienākuma neizpilde vai nepienācīga izpilde rada šī ceļojuma organizatora atbildību pret patērētāju, ar kuru tas ir noslēdzis šo līgumu, ja šī neizpilde vai nepienācīgā izpilde ir radījusi šim patērētājam zaudējumus.

51 Šajā gadījumā, kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, iesniedzējtiesa balstās uz premisu, ka X pavadīšana uz reģistratūru, ko veica viesnīcas darbinieks, bija pakalpojums, kas ietilpst ceļojumu pakalpojumos, kurus *Kuoni* bija apņēmusies sniegt saskaņā ar attiecīgo līgumu, un ka N pastrādātais uzbrukums X un viņas izvarošana ir šī līguma nepienācīga izpilde.

52 No tā izriet, ka tādā situācijā kā pamatlietā ceļojumu organizators, kāds ir *Kuoni*, var tikt saukts pie atbildības pret tādu patērētāju kā X par līgumslēdzējām pusēm saistošā līguma nepienācīgu izpildi gadījumā, ja tās pamatā ir pakalpojumu sniedzēja darbinieka rīcība, viņam izpildot no minētā līguma izrietošos pienākumus.

53 Attiecībā uz šī sprieduma 31. punktā minēto iesniedzējtiesas jautājumu otro daļu ir jānorāda, ka Direktīvas 90/314 5. panta 2. punktā ir paredzētas atkāpes no kompleksa ceļojuma organizatora atbildības. Saskaņā ar šo tiesību normu organizators ir atbildīgs par patērētājam radītajiem zaudējumiem, kas patērētājam rodas kompleksā ceļojuma līguma neizpildes vai nepienācīgas izpildes dēļ, ja vien tas nav gadījums, kad līguma neizpildē vai nepienācīgā izpildē nav vainojams nedz viņš, nedz cits pakalpojumu sniedzējs, jo viņam ir piemērojams viens no šajā tiesību normā ietvertajiem pamatiem atbrīvošanai no atbildības.

54 Viens no šiem atbrīvojuma iemesliem ir Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešajā ievilkumā minētais, kas attiecas uz situācijām, kurās līguma neizpilde vai nepienācīga izpilde ir notikusi tāda notikuma dēļ, kuru organizētājs vai pakalpojumu sniedzējs ar visu nepieciešamo piesardzību nav varējis paredzēt vai novērst.

55 Šajā gadījumā, kā izriet no šī sprieduma 19. un 31. punkta, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tad, ja komplekso ceļojumu organizators ir uzticējis līguma, kas to saista ar diviem patērētājiem, izpildi viesnīcas pakalpojumu sniedzējam un ja šī pakalpojumu sniedzēja darbinieks ir uzbrucis vienam no šiem diviem patērētājiem un izvarojis to, šis apstāklis var būt neparedzams vai nenovēršams notikums šī atbrīvojuma no atbildības pamatojuma izpratnē.

56 Šai sakarā jānorāda – tā kā Direktīvas 90/314 5. panta 1. punktā iedibinātais atbrīvojuma no atbildības pamats ir atkāpe no noteikuma, kurā paredzēta organizatoru atbildība, tas ir jāinterpretē šauri (pēc analoģijas skat. spriedumu, 2020. gada 22. janvāris, *Pensionsversicherungsanstalt* (Profesionālās darbības beigšana pēc pensionēšanās vecuma sasniegšanas), C-32/19, EU:C:2020:25, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).

57 Turklāt jāatgādina, ka, piemērojot šī sprieduma 36. un 37. punktā minēto judikatūru, šis atbrīvojuma pamats, ja nav atsauces uz valsts tiesībām, ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā ne tikai to tekstu, bet arī kontekstu, kādā tas iekļaujas, un Direktīvas 90/314 mērķi.

58 Šajā ziņā, pirmkārt, no Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešā ievilkuma formulējuma izriet, ka neparedzams vai nenovēršams notikums, uz kuru attiecas šī tiesību norma, atšķiras no nepārvaramas varas gadījuma. Šajā tiesību normā kā atšķirīgs atbrīvojuma no atbildības pamats ir minēta nepārvarama vara, atsaucoties uz šīs direktīvas 4. panta 6. punkta otrās daļas ii) apakšpunktu, to definējot kā neparastus un neparedzamus apstākļus, kuri nav tās līgumslēdzējas puses varā, kas uz tiem atsaucas, un no kuru sekām nebūtu iespējams izvairīties, arī ievērojot visu nepieciešamo piesardzību. Šķīruma saiklis "vai" starp Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešā ievilkuma pirmajā daļā minēto nepārvaramo varu un šīs tiesību normas otrajā daļā minēto neparedzamo vai nenovēršamo notikumu izslēdz, ka minētais notikums varētu tikt pielīdzināts nepārvaramas varas gadījumam.

59 Otrkārt, Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešajā ievilkumā organizators ir atbrīvots no pienākuma atlīdzināt patērētājam zaudējumus, ko izraisījuši neprognozējami notikumi, neatkarīgi no tā, vai tie ir parasti, vai arī nenovēršami notikumi, neatkarīgi no tā, vai tie ir paredzami vai parasti.

60 Treškārt, no Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta izriet, ka dažādos šīs tiesību normas ievilkumos uzskaitītie atbrīvojuma no atbildības pamati izskaidro konkrētos gadījumus, kuros no kompleksa ceļojuma līguma izrietošo pienākumu neizpilde vai nepienācīga izpilde nav attiecināma nedz uz organizatoru, nedz uz kādu citu pakalpojumu sniedzēju, jo tiem nevar piedēvēt nekādu kļūdu. Šādas kļūdas neesamība nozīmē, ka Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešajā ievilkumā minētais nenovēršamais vai neprognozējamais notikums ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz faktu vai starpgadījumu, kas neietilpst organizatora vai pakalpojumu sniedzēja kontroles sfērā.

61 Tomēr, tā kā šī sprieduma 48. punktā izklāstīto iemeslu dēļ pakalpojumu sniedzēja darbinieka darbības vai bezdarbība, kad tas pilda no kompleksa ceļojuma līguma izrietošās saistības, radot minēto organizatora pienākumu pret patērētāju neizpildi vai nepienācīgu saistību izpildi, ietilpst šajā kontroles sfērā, šīs darbības vai bezdarbība nevar tikt uzskatītas par nenovēršamu vai neprognozējamu notikumu Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešā ievilkuma izpratnē.

62 Līdz ar to ir jāuzskata, ka uz Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešo ievilkumu nevar atsaukties, lai atbrīvotu organizatorus no viņu pienākuma atlīdzināt zaudējumus, kas patērētājiem radušies tāpēc, ka ar šiem organizatoriem noslēgtā ceļojuma līguma uzliktās saistības nav izpildītas vai ir nepienācīgi izpildītas, ja šī neizpilde izriet no pakalpojumu sniedzēja darbinieka darbības vai bezdarbības, kad tas pildījis minētās saistības.

63 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild, ka Direktīvas 90/314 5. panta 2. punkta trešais ievilkums, ciktāl tajā ir paredzēts pamats atbrīvojumam no kompleksa ceļojuma organizatora atbildības par to pienākumu pienācīgu izpildi, kas izriet no līguma par šādu ceļojumu, kurš ir noslēgts starp šo organizētāju un patērētāju un kuru regulē šī direktīva, ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pakalpojumu sniedzējs nepilda vai neizpilda pienācīgi šos pienākumus, kas izriet no šo līgumu izpildošā pakalpojumu sniedzēja darbinieka darbībām:

– šis darbinieks nevar tikt uzskatīts par pakalpojumu sniedzēju šīs tiesību normas piemērošanas nolūkā un

– organizētāju nevar atbrīvot no atbildības, kas izriet no šādas neizpildes vai nepienācīgas izpildes, piemērojot minēto tiesību normu.

Par tiesāšanās izdevumiem

64 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

Direktīvas 90/314/EEK (1990. gada 13. jūnijs) par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām 5. panta 2. punkta trešais ievilkums, ciktāl tajā ir paredzēts pamats atbrīvojumam no kompleksa ceļojuma organizatora atbildības par to pienākumu pienācīgu izpildi, kas izriet no līguma par šādu ceļojumu, kurš ir noslēgts starp šo organizētāju un patērētāju un kuru regulē šī direktīva, ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pakalpojumu sniedzējs nepilda vai neizpilda pienācīgi šos pienākumus, kas izriet no šo līgumu izpildošā pakalpojumu sniedzēja darbinieka darbībām:

– **šis darbinieks nevar tikt uzskatīts par pakalpojumu sniedzēju šīs tiesību normas piemērošanas nolūkā un**

– **organizētāju nevar atbrīvot no atbildības, kas izriet no šādas neizpildes vai nepienācīgas izpildes, piemērojot minēto tiesību normu.**

[Paraksti]